

Η νεοφασιστική πρόκληση και το ζήτημα του εθνικισμού

γράφει η ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ*

Η απόπειρα εμφάνισης του εθνικισμού-νεοφασισμού με μαζικούς όρους στη μαθητιάσα νεολαία με πρόσχημα τα ζητήματα του Μακεδονικού και της Β. Ηπείρου, τον περασμένο Νοέμβριο, αναχαιτίστηκε. Ωστόσο, η συζήτηση γύρω από τη μάχη που δόθηκε και τις αντιλήψεις, που αντιπαρατέθηκαν για τον εθνικισμό και το νεοφασισμό, είναι όσο ποτέ αναγκαία.

Η συζήτηση ξετυλίχθηκε γύρω από το περίφημο «εθνικό ζήτημα», είτε μέσω του συνθήματος περί «ελληνικότητας της Μακεδονίας» (λες και αυτή είναι ενιαία), είτε με την αναθέρμανση της «διεκδίκησης της Β. Ηπείρου». Η επίκληση του εθνικού καθήκοντος μπήκε στην πρώτη γραμμή και τέθηκε όχι μόνο από φασιστικούς-ακροδεξιούς κύκλους αλλά και από εκπροσώπους επίσημων αστικών ρευμάτων σε τέτοιο βαθμό μάλιστα που δέχτηκαν να παραβιάσουν την –απαράδεκτη κατά την κυρίαρχη αντίληψη– ενασχόληση των μαθητών και των σχολείων με την πολιτική. Ταυτόχρονα, στους καθηγητές που αντιστάθηκαν σε αυτή την πρόκληση αποδόθηκαν οι χαρακτηρισμοί «εθνομηδενιστές» και «μαρξιστικό κατεστημένο». Το αφήγημα που ξετυλίχθηκε είναι τόσο απλό όσο κι επικίνδυνο: Αποδίδουν τις αιτίες για τη σημερινή κατάσταση της οικονομικής και πολιτικής κρίσης, της «κοινωνικής παρακμής» και της «ταπείνωσης των Ελλήνων», όπως λένε, στη «δι-

άσπαση της ενότητάς τους» από την υποτιθέμενη ταξική πάλη του «απάνθρωπου μαρξισμού αλλά και τον ασύδοτο ατομικισμό του φιλελευθερισμού». Θεωρούν ότι οι θεσμοί της δημοκρατίας που όρισαν αυτοί οι δυο μάς έφεραν μέχρις εδώ, ότι αυτοί ευθύνονται για την ανεργία, τη φτώχεια και την εγκληματικότητα. Αυτοί πουλούν «τους Έλληνες αδελφούς μας στη Β. Ήπειρο» και την «ελληνικότητα της Μακεδονίας». Η λύση που προτείνουν θεωρεί ότι η αναγέννηση του Έθνους θα έρθει μέσα από μια νέα ενότητα όλων των «γνήσιων Ελλήνων» κι ένα «εθνικό κράτος που θα υπηρετεί τη λαϊκή κοινότητα» απέναντι στις γειτονικές χώρες που την αμφισβητούν και τους ξένους μετανάστες που την υπονομεύουν. Με τον τρόπο αυτό αθλώνουν την πραγματική οικονομική και πολιτική εξουσία «των πάνων» και ταυτόχρονα υποδεικνύουν σαν ένοχο «τους δίπλα» γειτονικούς λαούς, μετανάστες, άλλους, κομμουνιστές, συνδικαλιστές κατά περίπτωση.

Το υπόβαθρο στο οποίο πατά και αναπτύσσεται αυτή η αφήγηση δεν είναι άλλο από την κυρίαρχη αντίληψη περί εθνικής ταυτότητας που –κατ' αυτούς– υπερβαίνει την ταξική θέση και έχει προτεραιότητα απέναντί της. Η αστική τάξη στην άνοδό της, σκλώνοντας την εθνική σημαία ενάντια στην αριστοκρατία και τη φεουδαρχία και συσπειρώνοντας κάτω από αυτήν όλα τα πληβειακά στρώματα, κέρδισε το χώρο άσκησης της οικονομικής και πολιτικής της εξουσίας. Δημι-

ούργησε τα κράτη και μετέτρεψε τους ανθρώπους από υπηκόους σε πολίτες. Αργότερα, σε συνθήκες αποικιοκρατικής, ιμπεριαλιστικής κυριαρχίας η εργατική τάξη και άλλα φτωκά κοινωνικά στρώματα πολλές φορές εξεγέρθηκαν ενάντια στην εθνική καταπίεση και μπόρεσε να κατακτήσει καλύτερη θέση στο σύστημα εκμετάλλευσης. Σήμερα, σε συνθήκες υπερανεπτυγμένου πια καπιταλισμού, η αστική τάξη χρησιμοποιεί τη συζήτηση για το Έθνος για την εξασφάλιση της κυριαρχίας της, μέσω της λεγόμενης «εθνικής ενότητας». Έτσι, κατορθώνει να διαστρέψει και να καθιστά αναποτελεσματική την πολιτική ανυπακοή και δράση της εργατικής τάξης εναντίον της. Η κυρίαρχη ιδεολογία καλλιεργείται και μέσα και έξω από τα σχολεία. Αποτυπώνεται στο τελετουργικό του πολιτισμού της σχολικής εκπαίδευσης, δηλαδή σε προσευχές, παρελάσεις, τρόπους προετοιμασίας εθνικών εορτών, αλλά και στα κυρίαρχα ρεύματα σκέψης που δομούν τα αναλυτικά προγράμματα (και όχι μόνο του μαθήματος της ιστορίας). Σε αυτή την κατεύθυνση συνεισφέρουν και η κατακερματισμένη γνώση, τα θραύσματα γνώσεων και πληροφοριών που δεν δημιουργούν συνεκτική κοσμοαντίληψη και κριτική, δημιουργική σκέψη. Έτσι, εύκολα κάνουν τις συνειδήσεις δεκτικές σε ό,τι πλασάρεται, όπως ότι ο πόλεμος είναι στη φύση του ανθρώπου ή ότι υπάρχουν περισσότεροι λαοί, έθνη και πολιτισμοί. Ταυτόχρονα, ο ανορθολογισμός, ο θρησκευτικός σκοταδισμός, ο αγνωστικισμός και η μοιρολατρία βοηθούν τον κοινωνικό κανιβαλισμό και την εθνικιστική αποθέωση. Σε όλα αυτά ο φασιστικός εσμός προσπάθησε να πατήσει και να δώσει αντιδραστικό όραμα ανόρθωσης στο όνομα του Έθνους και της δύναμης του αίματος και της φυλής «που τα πουλάνε οι πολιτικοί και η δημοκρατία».

Συνεκτικά με το ζήτημα του έθνους, στην αντιπαράθεση τοποθετήθηκε το ζήτημα της πατρίδας. Πολλοί μίλησαν για σκόπιμη σύγχυση του «αγνού πατριωτισμού» των μαθητών με τον εθνικισμό και το φασισμό, από μια Αριστερά που αδυνατεί να παραδεχθεί πως τα πράγματα άλλαξαν και οι νέοι επαναστατούν για τα

εθνικά ζητήματα. Αλήθεια, το σύνθημα «η Μακεδονία είναι ελληνική» δικαιολογούσε όλη αυτή τη συζήτηση περί «αγνού πατριωτισμού»; Ή μήπως είναι καθαρά ακροδεξιός εθνικισμός; Ο εθνικισμός της αποκλειστικής καταγωγής, των Ελλήνων σαν «αυθεντικών και γνήσιων» απογόνων του Μ. Αλεξάνδρου, εκτός από ανιστορικός, είναι και βαθιά ρατσιστικός. Παραπέμπει στο ότι οι άλλοι λαοί είναι κατώτεροι και δεν πρέπει να μιλούν το όνομα της Μακεδονίας.

Για την αστική τάξη κάθε κράτους, οι έννοιες της πατρίδας, της χώρας και του έθνους, στην ουσία συνοψίζονται και ταυτίζονται στον χώρο άσκησης της οικονομικής, πολιτικής και ιδεολογικής εξουσίας της. Ταυτόχρονα, αποτελούν βάση και ορμητήριο για την εξόρμησή της, οικονομική και ενίοτε πολεμική, απέναντι στους ανταγωνιστές της στις γειτονικές χώρες. Την ίδια στιγμή, για την εργατική τάξη σε κάθε κράτος, η πατρίδα, η χώρα, είναι ο χώρος πραγμάτωσης της εκμετάλλευσης, της χειραγώγησης και της υποταγής των εργατικών συμφερόντων στην αστική κυριαρχία, αλλά και ο χώρος της πάλης για την ανατροπή της. Με αυτή την έννοια, καμιά επαφή δεν έχει το «έθνος των εργαζομένων» με την εθνική πατρίδα της αστικής αφήγησης, πολύ περισσότερο όταν σχεδόν κανένα κράτος στον κόσμο, με την έξαρση των μεταναστευτικών ροών ή/και για ιστορικούς λόγους

δεν απαρτίζεται αποκλειστικά από ανθρώπους της ίδιας εθνικής καταγωγής. Η φασιστική ιδεολογία εντείνει στο έπακρο την έννοια της εθνικής πατρίδας με φανατισμό, μισαλλοδοξία και μίσος για τις πατρίδες των άλλων. Η έννοια της εθνικής πατρίδας παρουσιάζεται σαν άγκυρα σωτηρίας απέναντι στον εργατικό διεθνισμό που θέλει αδελφосύνη των λαών και μας «γεμίζει ξένους και μετανάστες». Η επιδίωξη της εθνικής καθαρότητας δεν μπορεί να συμβιβαστεί με την «κλιδωση από τα ίχνη του άλλου».

Για το «έθνος των εργαζομένων» πατρίδα είναι ο τόπος ζωής και κοινωνικού μαρτυρίου. Κοινωνικό, ιστορικό διαχρονικό θέατρο λαϊκών αγώνων και επαναστατικών παραδόσεων, με σώμα και ψυχή του όλους τους εργαζόμενους που το κατοικούν, ανεξάρτητα από γλώσσα, θρησκεία, φυλή και φύλο. Γι' αυτό «θέλουμε κοινωνικά ελεύθερη εμείς πατρίδα και πανανθρώπινη τη λευτεριά».

Η αρχαιοπρέπεια και η αρχαιοπληξία εμφανίστηκαν σαν απαραίτητο συμπλήρωμα όλων των παραπάνω. «Οι γνήσιοι Έλληνες είναι η αυθεντική συνέχεια των αρχαίων Ελλήνων, οι πραγματικοί απόγονοι του Μ. Αλεξάνδρου» διατυπώνεται γενικά από αρκετά ΜΜΕ κι όχι μόνο στα ιδεολογικά μανιφέστα των εθνικιστικών και φασιστικών ομάδων. Πρόκειται για ένα είδος «άγονου ιστορισμού», που θεωρεί το παρόν ελεεινό και ανάξιο προσοχής και στρέφεται στη μίμηση αξιών και μεταφορά προτύπων από το παρελθόν, καθιστώντας τα νεκρά και εμπόδια στην εξελισσόμενη ζωή. Καμιά σχέση δεν έχει με τον «δημιουργικό ιστορισμό» που μετουσιώνει και αναπτύσσει την ιστορική κληρονομιά σε δημιουργική πνοή στο σήμερα.

Η νεολαία θέλει έμπνευση ιδίως στο σημερινό έδαφος του καπιταλισμού που βρωμάει περιφρόνηση, απέχθεια και ανημπόρια. Κι όχι χλαμύδες και εσθίτες στο σώμα και στη σκέψη.

Ο φασισμός, όταν ξεκινά με τη φιλοδοξία μαζικού ρεύματος, μπερδεύει με τα «ριζοσπαστικά» του στοιχεία και πρακτικές. Μην έχουμε στο μυαλό μας το αποκρουστικό πρόσωπο της τελικής του

κατάληξης. Γι' αυτό άνετα χρησιμοποιεί μορφές πάλης του κινήματος, όπως οι καταλήψεις ή την αντισυστημική φρασολογία των «κάτω». Προτείνει «συλλογικότητα» απέναντι στον ατομισμό του νεοφιλελευθερισμού, μόνο που αυτή είναι δηλητηριασμένη. Το δικό του «εμείς» τροφοδοτείται από το μίσος για τους άλλους που δεν είναι μόνο αλλοθνηείς ή αλλόθρησκοι, αλλά και όσοι εντός του ίδιου κράτους «αρνούνται το έθνος και τη φυλή». Έχει την έλξη της αλήθειας που «μας κρύβουν» και τη δύναμη της αγελαίας ομάδας με την ανατριχιαστική αμεσότητα που καθηλώνει τους εκθρούς του φόβου που εμπνέουν τα τάγματα εφόδου απέναντι «στους μαλθακούς αριστερούς που είναι όλο λόγια και παραινήσεις».

Πρέπει να αναδείξουμε τη γύμνια του νεοφασισμού και τη φενάκη των αντιλήψεών του. Στον αντίποδα, φωτίζοντας μια ολοκληρωτικά αντίπαλη πρόταση για την κοινωνία της κομμουνιστικής απελευθέρωσης, έγραφε ο Δημήτρης Γληνός το 1938 στους «Μονόλογους του ερημίτη της Σαντορίνης»:

«Για το φασισμό το σύνθημα “Ελευθερία, ισότητα, αδελφосύνη, πανανθρώπινη κοινωνία” είναι ξεπερασμένα ιδανικά που οδηγούν στον εκφυλισμό της κοινωνίας. Για το σοσιαλισμό είναι τα ιδανικά τέρματα που μόνο με την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής μπορούν να πραγματοποιηθούν.

Για το φασισμό η δημοκρατία είναι παρελθόν, για το σοσιαλισμό είναι σκοπός και μέλλον.

Για το φασισμό υπάρχει ανταγωνισμός ανάμεσα στον άνθρωπο και την ολότητα, που πρέπει να εκλείψει με την υποταγή του ατόμου. Για το σοσιαλισμό η ολότητα είναι το πλαίσιο για την ανάπτυξη του ατόμου.

Ο φασισμός είναι η δέσμευση του ανθρώπινου για να διατηρηθεί η εκμετάλλευση του υλικού. Ο σοσιαλισμός είναι η ρύθμιση του υλικού για να απολυτρωθεί το ανθρώπινο.

Ο φασισμός δαιμονίζει το βασίλειο του καταναγκασμού. Ο σοσιαλισμός οδηγεί τον άνθρωπο από το βασίλειο της ανάγκης στο θεϊνό χώρο της ελευθερίας». **T**